

Prof. dr hab. Bohdan Krzysztof Bogacki
Instytut Romanistyki
Uniwersytet Warszawski

RECENZJA

rozprawy habilitacyjnej pt. *Les dobletes etimológicos en español (1611-1739)*
oraz całokształtu dorobku dr Ewy Stali.

Dr Ewa Stala jest absolwentką Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie w roku 1996 ukończyła studia iberystyczne uzyskując dyplom z wyróżnieniem magistra filologii hiszpańskiej. Jej praca magisterska, napisana pod kierunkiem prof. dra hab. S. Widłaka nosiła tytuł *Los arabismos en el Inventario de bienes moriscos en el Reino de Granada (s. XVI)*. Cała dotychczasowa praca zawodowa związana jest z macierzystą uczelnią, zaś jej kolejnymi etapami były studia doktoranckie (1996-2000), asystentura w Instytucie Filologii Romańskiej (2000-2003) i adiunktura (od roku 2003 do chwili obecnej).

Po odbyciu 4-letnich studiów doktoranckich w Instytucie Filologii Romańskiej UJ, dr E. Stala obroniła we wrześniu 2000 roku pracę doktorską. Promotorem był prof. dr hab. W. Mańczak.

Ocena osiągnięć naukowych.

Przed doktoratem, dr E. Stala opublikowała cztery artykuły: 3 z nich napisała po angielsku, 1 po hiszpańsku. Wszystkie ukazały się w Polsce. Z jednej strony publikacje te wykorzystują rezultaty poszukiwań wykonanych za czasów studenckich dla zredagowania pracy magisterskiej, z drugiej zaś odnajdujemy w nich zapowiedź tego, co znajdzie się w kilka miesięcy później w dysertacji doktorskiej.

W spisie publikacji, które nastąpiły po doktoracie odnotowałem dwie monografie. Jedną jest rozprawa habilitacyjna, którą omówię poniżej, drugą zaś dysertacja odpowiadająca pracy doktorskiej. Nosiła ona tytuł *Los nombres de los colores en el español de los siglos XVI-XVII* i została opublikowana w roku 2011 w Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes w Alicante. Lista publikacji wykazuje nadto 11 rozdziałów w monografiach i tomach zbiorowych. Większość została zredagowana w językach obcych, zaledwie trzy po polsku. Za granicą ukazało się 5 pozycji z tej kategorii. Autorka wymienia dalej 11 artykułów (wszystkie w źródłach krajowych wysoko notowanych w listach rankingowych), 4 teksty złożone do

druku oczekują na publikację. Dwa z ogłoszonych drukiem artykułów zostały napisane we współautorstwie: z R. Sosnowskim *Lo spagnolo e il italiano nella Fantasca di Giambattista della Porta. Alcuni appunti*, Studia Iberystyczne, 2008, vol. 7, str. 341-356 (udział 50%) i z A. Zielińskim *El prefijo reiterativo e intensificador re- en español: su origen y evolución semántico-sintáctica*, Jornadas de estudios románicos, B. Ulašin, S. Vertanová (eds.), 2009, Bratislava: Ana Press, t. II, str. 273-284 (udział 50%).

Tyle suchych danych liczbowych. Lektura dostarczonych mi nadbitek przekonuje, że mamy do czynienia ze studiami wartościowymi. Dominująca w nich tematyka to kwestie ściśle językoznawcze, które doczekają się dogłębnego omówienia i rozwinięcia w *opus magnum*, jakim jest monografia habilitacyjna, ale oprócz tego czytelnik znajdzie artykuły, które zaklasyfikowałbym jako etnolingwistyczne (por. artykuł *Osiół – jaki jest w języku hiszpańskim* z roku 2010), z pewną domieszką elementów socjolingwistycznych (przykładem może być *Nowa Romania – sytuacja językowa w Ameryce hiszpańsko- i portugalskojęzycznej* z roku 2009), czy wręcz jako teksty kulturoznawcze (por. *Tango – símbolo national de Argentina* z roku 2004).

Dr E. Stala w dorobku swoim ma współredakcję 2 tomów zbiorowych (udział własny: 50%), autorstwo podręcznika do nauki hiszpańskiego (*Español para todos*, 2001, Katowice, Videograf, 223 str.), współautorstwo *Kieszonkowego słownika hiszpańsko-polskiego i polsko-hiszpańskiego*, 2004, Kraków, Zielona Sowa (udział własny: 50%), i wreszcie tłumaczenie na język polski *Piazzola a manera de memorias*, N. Gorin (tytuł polski: *Piazzolla. Moja historia*, 2008, Kraków, PWN, 255 str.). Tłumaczenie to uzyskało wyróżnienie w kategorii publikacji „literatura faktu i reportaże” w rankingu organizowanym przez największego w Polsce dystrybutora książek audio oraz firmę badającą rynek wydawniczy *Bibliotekę Analiz*.

Moja ocena tego dorobku jest pochlebna. Publikacje dowodzą stałego rozwoju naukowego ich Autorki ogłaszającej wyniki swoich kolejnych studiów, które doprowadziły ją od magisterium, poprzez doktorat do monografii habilitacyjnej. Jak na rasowego filologa przystało, dr E. Stala podjęła wysiłek propagowania języka i kultury z kręgu iberyjskiego i latynoamerykańskiego.

Największym osiągnięciem badawczym dr E. Stali jest rozprawa habilitacyjna. Autorka poświęciła ją dubletom etymologicznym w języku hiszpańskim odnotowanym w publikacjach leksykograficznych z lat 1611-1739. Jest to obszerna praca (438 str.) napisana w języku hiszpańskim, starannie wydana nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autorka podjęła w niej zagadnienie z zakresu hiszpańskiej leksykografii historycznej. Jej praca jest kolejną cegiełką uzupełniającą dość szczupły zbiór publikacji dotyczący tematu, któremu dotychczas nie poświęcano wiele uwagi. Jest to więc

u z u p e ł n i e n i e, z drugiej strony to także k o r e k t a wcześniejszych opinii, z których wiele było nieprawdziwych czy wręcz bałamutnych.

Praca ma klasyczną strukturę. Składa się z 9 rozdziałów, aneksu, bibliografii, indeksu wyrazów i dwóch streszczeń: polskiego i angielskiego. Rozpoczyna się od wstępu, w którym przedstawiony jest przedmiot pracy i cel, do którego Autorka zmierza, uzasadniony wybór tematu, opisany korpus i metoda badawcza. Rozdział II poświęcony jest opisowi zastanego stanu badań. Dowiadujemy się kolejno jak się rzeczy mają w obszarze języków romańskich i łaciny, następnie przechodzimy do grupy germańskiej, gdzie jest mowa o angielskim i niemieckim, wreszcie do języków słowiańskich, na końcu zaś do sanskrytu i języków semickich. Autorka nie wiedzieć czemu najwięcej uwagi poświęca jednak językowi rosyjskiemu. O ile sytuacja w pozostałych językach jest omówiona dość pobieżnie, o tyle stopień dokładności w przypadku języka rosyjskiego jest uderzający; zmusza to Autorkę do podziału tej części rozdziału na trzy podrozdziały, w których omówione są kolejno: aspekty fonetyczny i fonologiczny, aspekt morfologiczny i semantyczny. Rozdział III zawiera założenia teoretyczne przyjęte w pracy. Czytelnik otrzymuje w tej partii monografii wyjaśnienia terminologiczne, dalej rozpatrywane są znane definicje dubletów, mechanizmy ich powstawania, kryteria wyodrębniania, typologię itd. To jedna z kluczowych części pracy. Kolejny rozdział, czwarty, w tytule sugeruje badania *statystyczne*. Powiedziałbym raczej, że chodzi o dostarczenie danych liczbowych – a to jeszcze nie jest statystyka ! Nadto znajdujemy tu uwagi dotyczące historii dubletów, etymologii, grafii itd. Rozdziały V, VI i VII poświęcone są bardzo drobiazgowemu opisowi zmian na różnych poziomach: fonetycznym i fonologicznym, morfologicznym i semantycznym. O produktywności i żywotności dubletów jest mowa w rozdziale VIII, zaś rozdział IX stanowi podsumowanie obserwacji poczynionych w poprzednich partiach książki, płynące z nich wnioski oraz zarysowane perspektywy dalszych badań. Indeks zawiera glosariusz hiszpańskich dubletów etymologicznych z lat 1611-1739. Jest ich 399. To bardzo obszerna część książki stanowiąca blisko 30 procent całości. Na 135 stronach hasła są ułożone alfabetycznie według etymonów łacińskich. Istnieje też lista alfabetyczna haseł hiszpańskich z odesłaniem do stron. Pozwala to łatwo odnaleźć poszukiwany wyraz. Co do bibliografii, to z jednej strony została ona podzielona na tą, którą znaleziono na stronach internetowych (16 adresów) i tą, która ma „klasyczną”, drukowaną formę. Autorka wyodrębniła tu studia, artykuły, monografie (jest ich ponad 400) oraz wykorzystane źródła leksykograficzne (55). Na tej bardzo obszernej liście najczęściej pojawia się nazwisko W. Mańczaka. Ponieważ zawsze bibliografia odzwierciedla do pewnego stopnia to, co znajdziemy w pozostałych częściach książki, łatwo zrozumieć wpływ krakowskiego językoznawcy na pracę. Streszczenia – polskie i angielskie – są dobrze zrobione, obszerne i oddające kluczowe zagadnienia poruszane w książce.

Jak ocenić wyżej wymienioną monografię? Zwróćmy najpierw uwagę na sam wybór obszaru badań. W chwili obecnej językoznawstwo historyczne nie należy do dziedzin najczęściej wybieranych przez lingwistów i chyba można zaryzykować twierdzenie, że najbardziej spektakularne zmiany na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat dokonały się w językoznawstwie synchronicznym współczesnym. Okres świetności badań nad językiem (w tym m. in. nad leksykografią) epok minionych mamy chyba za sobą i nic nie zapowiada tu wstrząsu porównywalnego z tym, który nastąpił pół wieku temu pod wpływem pomysłów generatywistów, albo później pod wpływem idei, dla których wspólnym mianownikiem i poręczną etykietką był „kognitywizm”. Z tego powodu, dla wielu badaczy językoznawstwo historyczne kojarzy się z pozostaniem poza głównym nurtem, w którym dokonuje się najwięcej zmian i w którym rodzą się najciekawsze pomysły.

Nie znaczy to jednak, żeby się od tematu, jaki podjęła dr E. Stala odwracać plecami. Wprost przeciwnie. Niezaprzeczalnym osiągnięciem jest dostarczenie danych dotyczących blisko 400 dubletów funkcjonujących w języku hiszpańskim, a wywodzących się z łaciny. Autorka w pracy posługuje się narzędziami pewnymi, znanymi wszystkim filologom, sprawdzonymi przez wielu badaczy w różnych kontekstach. Okres objęty badaniem jest uznawany za bardzo ważny w rozwoju języka hiszpańskiego, nie brak w tym czasie źródeł leksykograficznych dokumentujących stan języka. Autorka wzięła pod uwagę 16 słowników jedno-, dwu- i wielojęzycznych zawierających jako jeden z języków hiszpański. Wskazać trzeba jednak, że ograniczenie się do słowników z XVII i XVIII wieku pociąga za sobą brak gwarancji, że uzyskujemy kompletną fotografię istniejących dubletów, bowiem nie wiadomo czy słowniki odwzorowują w sposób wierny i wyczerpujący stan rzeczy języka. Należałoby się tego spodziewać, owszem, jednak praktyka pokazuje, że nie zawsze tak jest. To zaś oznaczałoby, że dla kompletności obrazu warto by sięgnąć do źródeł innych niż słowniki. Mimo to, praca pozostaje wartościowa, gdyż dostarcza informacji na temat leksykografii hiszpańskiej okresu Złotego Wieku. Niezaprzeczalne osiągnięcie, z jakim moim zdaniem mamy do czynienia jest tym bardziej godne podkreślenia, że jego autorką jest badaczka polska, która potrafiła stworzyć dzieło uzupełniające prace lingwistów hiszpańskich i szerzej, hispanojęzycznych.

Dość nieoczekiwanie językoznawstwo historyczne pozwala jednak niekiedy na spojrzenie na zagadnienie interesujące także lingwistów zajmujących się językiem współczesnym w perspektywie synchronicznej i tu właśnie upatrywałbym szansy włączenia się do dyskusji nad tematami stanowiącymi główny nurt dysput lingwistycznych. Tak oto przegląd dubletów odnalezionych w XVII-wiecznych słownikach zmusza dr E. Stalę do wzięcia pod uwagę najrozmaitszych parametrów, co może być punktem do dyskusji nad kwestiami, które odnaleźć można w badaniach nad językiem współczesnym: wystarczy przejrzeć tytuły sekcji rozdziałów V–VII, które poświęcone są dyskusji takich pojęć, jak

kultyzm, zawężenie i rozszerzenie znaczenia, amelioracja, pejoratywizacja znaczenia, metafora itd.

Ocena aktywności naukowej.

Podobnie jak dorobek publikacyjny, także pozostała aktywność naukowa dr E. Stali zasługuje na uznanie. Dr E. Stala prezentowała wyniki swoich badań na 19 konferencjach o zasięgu międzynarodowym. Pierwsza miała miejsce w roku 1997, druga – dwa lata później. W miarę upływu czasu częstotliwość wystąpień na międzynarodowych spotkaniach naukowych wzrastała odzwierciedlając intensyfikację prac i stopniowe gromadzenie się wartościowych, godnych szerszej prezentacji rezultatów. W ostatnich latach Habilitantka jest zapraszana na wykłady do uczelni zagranicznych: 2007 – Universidad de Tucuman (Argentyna), 2008 – Uniwersytet w Cluj-Napoca (Rumunia) i w roku 2010 – Universitat Abat Oliba (Barcelona, Hiszpania). Innym dowodem na to, że dr E. Stala jest dostrzegana i ceniona w międzynarodowym środowisku hispanistycznym jest zaproszenie do udziału w międzynarodowych projektach Unii Europejskiej (por. oczekujący na rozstrzygnięcie wnioszek *Master Erasmus Mundus „Lengua española”* złożony przez konsorcjum składające się z Universidad de Oviedo, Europa-Uniersität Viadrina i Uniwersytet Jagielloński).

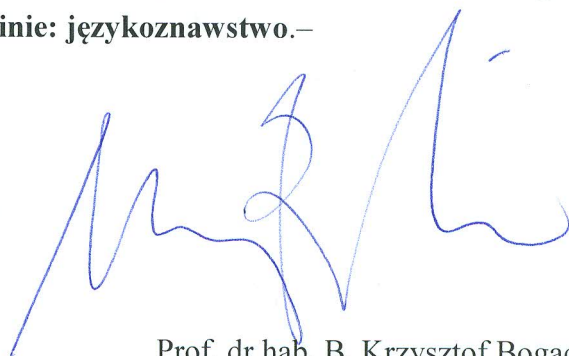
Dr E. Stala przez 12 lat zatrudnienia w uczelni prowadziła zajęcia dydaktyczne przeznaczone na filologów-iberystów studiujących na Uniwersytecie Jagiellońskim. Były to: lektorat języka hiszpańskiego, zajęcia z gramatyki opisowej tego języka, hiszpańskie i portugalskie językoznawstwo historyczne, zajęcia opcyjnie dotyczące hiszpańszczyzny w odmianie argentyńskiej, wykłady monograficzne. Kierowała też seminarium magisterskim, na którym w ciągu 8 lat powstało 76 prac magisterskich. Od września 2012 jest zastępcą dyrektora Instytutu Filologii Romańskiej UJ ds. programowych, przedtem (2010/2011) kierowała studiami eksternistycznymi w IFR UJ. Była odpowiedzialna za organizację dwóch międzynarodowych sympozjów w macierzystym Instytucie (2004 i 2005). Globalna ocena dr E. Stali dokonana przez zatrudniającą ją uczelnię jest nad wyraz pozytywna: została zaklasyfikowana do najwyższej grupy (A) uzyskując łączny wynik 212, znacznie powyżej średniej, która wynosi 143 punkty.

Poza macierzystą uczelnią, dr E. Stala wykorzystuje swoje kompetencje filologa-iberysty jako rzeczoznawca do spraw podręczników przeznaczonych do kształcenia ogólnego w zakresie języka hiszpańskiego. Popularyzuje kulturę latynoamerykańską wygłaszając wykłady na temat historii tanga, tekstów tang, biorąc udział w programach telewizyjnych (TVP Kultura) poświęconych Argentynie, muzyce A. Piazzolli, zamieszczając na stronach latynoamerykanistów UJ w Internecie (www.curara.org) materiały na tematy literacko-kulturowe.

Konkluzja.

Wszystkie informacje, które przytoczyłem wyżej składają się na opis dokonań typowych dla badacza, który osiągnął naukową samodzielność. Umie dr E. Stala trafnie dobierać tematykę prac badawczych, poprawnie realizować zadania, jest aktywna naukowo, cieszy się uznaniem w międzynarodowym środowisku akademickim, dysponuje szerokim doświadczeniem dydaktycznym, chętnie dzieli się swą wiedzą w działalności popularyzatorskiej i jest sprawna organizacyjnie.

Biorąc pod uwagę wymienione powyżej fakty, stwierdzam, że spełnione są wymogi stawiane rozprawom habilitacyjnym określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (por. Dz. U. nr 65, poz. 595, ze zm. w Dz. U. z 2005 r. nr 164, poz. 1365, Dz. U. z 2011 r., nr 84, poz. 455). **Stawiam zatem wniosek o nadanie dr Ewie Stali stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie: językoznawstwo.–**

Prof. dr hab. B. Krzysztof Bogacki

Warszawa, 20 lutego 2013